

Балалардың заңсыз және зиянды контенттермен, сондай-ақ балаларды чаттарға қосумен байланысы, порнографиялық сипаттағы қосымшаны жүктеу жөніндегі нұсқаулықтар мәселесі бойынша.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі байланыс операторларымен және «Болашақ» қауымдастығымен бірлесе отырып, балалардың теріс ақпаратқа қол жеткізуін шектеу мақсатында Интернетте сайттардың шектеулі жиынтығына интернет-қол жеткізу қызметін халыққа ұсыну бойынша жоба бастамашылық етті.

«Білім Беру Интернет» (немесе «таза интернет») жобасы іске асырылуда, ол сайттардың «Ақ тізім» негізінде қалыптасады. Бұл тізім баланың білім беру және ойын-сауық қажеттіліктері бойынша Қауіпсіз интернет-сервистер жиынтығын қамтиды.

«Ақ сайттар» каталогы негізінде Интернетке қол жеткізу және заңды тұлғаларға білім беру мекемелеріне, кітапханаларға, мұражайларға, интернет-кафелерге және кәмелетке толмағандарға интернетке қол жеткізу мүмкіндігі бар басқа да орындарда ұсынылады.

Бүгінгі күні қызметті барлық байланыс операторлары ұсынады.

Сондай-ақ баланың рухани және адамгершілік дамуына зиян келтіруі мүмкін ақпаратты таратуға қарсы іс-қимылдың негізгі құралдарының бірі интернет-ресурстардың, оның ішінде әлеуметтік желілердің Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтау мониторингі болып табылады.

Ақпарат саласындағы уәкілетті орган бұзушылықтарды анықтаған кезде интернет-ресурстар әкімшіліктеріне оларды жою туралы ескерту жібереді.

Меншік иелері (әкімшіліктер) интернет-ресурстарды елемеген жағдайда материалдар мен интернет-ресурстарға қол жеткізу сот тәртібімен тоқтатылады немесе Бас прокуратураның ұсыныстары мен уәкілетті органның ұйғарымдары негізінде шектеледі.

Қатыгездікті, зорлық-зомбылықты, порнографияны және өзіне-өзі қол жұмсауды насихаттайтын материалдардың негізгі бөлігі әлеуметтік желілерде қолданылатынын ескере отырып, әлеуметтік желілер әкімшіліктерімен алдын алу жұмыстарына басты назар аударылады.

Бүгінгі таңда ресейлік әлеуметтік желілермен «ВКонтакте», «Одноклассники», «Mail.ru», «Livejournal» тығыз байланыс орнатылған. Facebook және Instagram компанияларының өкілдерімен Үндістан, Оңтүстік және Орталық Азия аймағы бойынша жұмыс байланыстарын орнатуға мүмкіндік туды. Нәтижесінде Facebook Instagram-да өз-өзіне қол жұмсайтын контенті бар материалдарды алып тастау мәселесін жедел түрде шешу мүмкіндігі бар.

1) Виртуалды кеңістіктің зияны, жұмыс күндері 60 минутқа дейін, демалыс күндері 16 жасқа дейінгі балаларға ойын платформаларында

пайдаланушыларды сәйкестендіру арқылы онлайн-ойындарға қол жеткізу уақытын шектеу,

2) балалар үшін жұмыс күндері интернет-кафеде бейне ойындарға арналған желіге кіруге тыйым салу,

3) жасөспірімдер ойын аккаунттарын толықтыра алатын соманы шектеу мәселелері бойынша..

Кәмелетке толмағандардың психикасына деструктивті әсер ететін факторлардың бірі заманауи компьютерлік және бейне ойындар немесе Виртуалды кеңістік болып табылады.

Қазіргі уақытта қолданыстағы заңнамаға оларды өндірушілер мен таратушыларға міндетті талаптар енгізе отырып, бейне ойындарды ақпараттық өнімге жатқызуды, оның ішінде жас мөлшеріне таңбалауды қамтамасыз етуді көздейтін өзгерістер енгізу мәселесі пысықталуда.

Осы нарықта пайда болған өнімдерді бақылау тетігі ретінде фильмдерге арналған жас индекстерін бере отырып ұқсас тәртіпті енгізу және аккредиттелген сараптама ұйымдары бейне ойындар сараптамасын алдын ала жүргізе отырып, прокаттау куәліктерін беру мүмкіндігін қарастыру ұсынылады.

Нарықта бар бейне ойындар өнімдерін *(оның ішінде онлайн нұсқаларын)* тәуелсіз бағалау үшін мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс тетігі шеңберінде үкіметтік емес ұйымдардың мүмкіндіктерін іске қосу жоспарланып отыр, бұл тәжірибе шетелде белсенді қолданылады.

Балаларға арналған желіге қол жеткізудің ұсынылған шектеулері нарық субъектілерінің қызметіне тікелей әсер ететін және Кәсіпкерлік кодексте белгіленген кәсіпкерлік еркіндігін көздейтін нормаларды бұзатын болады.

Мектепте оқу кезінде смартфондарды, планшеттерді пайдалануға тыйым салу бойынша.

Білім беру ұйымдарында түрлі гаджеттерді (смартфондарды, планшеттерді және т.б.) пайдалануға тыйым салуды енгізу мүмкіндігі туралы мәселені пысықтау бүгінгі күні осындай шараларды іске асыру үшін құқықтық жағдайлар іс жүзінде бар екенін (8 өңірде кәдімгі кнопкалы телефондар пайдаланылады) көрсетті.

Сонымен қатар, білім беру саласындағы қолданыстағы заңнама бойынша білім алушылар мен олардың ата-аналарының смартфондарды пайдалануына тыйым салуды жалпы білім беретін мектептерде оқу орнының ішкі тәртібін реттейтін нормативтік құқықтық актілер, білім беру ұйымының ішкі тәртіп ережелері және білім беру қызметін көрсету шарттары шеңберінде реттеу жоспарлануда.

1) Сайттардың мониторингі мен статистикасына арналған бағдарламалар (мысалы, «ата-ана бақылауы» бағдарламасы баланың желідегі іс-әрекетіне мониторинг жүргізу үшін пайдаланылуы мүмкін. Бағдарлама Интернетті пайдалану уақыты бойынша бала барған сайттар санаттары бойынша есептерді ұсынады);

2) балаларға арналған қалаусыз контентке қолжетімділікті шектеуге мүмкіндік беретін «қауіпсіз іздеу» функциясын орнату. Бұл функция Гугл, Яндекс және т. б. іздеу жүйелерінде күмәнді сипаттағы сұрауларды бұзаттауға мүмкіндік береді;

3) электрондық ресурстарды морфологиялық талдау арқылы интернет желісінің алаңсыз ықпалынан қорғаудың қосымша деңгейін енгізу, яғни. Пайдаланушы «жаман сөздер», «порнография», «ойындар» және «мектептерге арналған сүзгі» санаттары бойынша тексеру (балалардың мектептерге тыйым салынған тізімдегі сөздерді қамтитын интернет-ресурстарға қол жетімділігін бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді) мәселелері бойынша.

Ата-аналардың арасында түсіндірме жұмыстарын жүргізу үшін Білім және ғылым министрлігімен Telegram мессенджерінде «BALA QORGAU» тәулік бойғы чаты енгізіліп, балалар мен ата-аналарға уақытылы көмек көрсету үшін кері байланыс орнатылды. Ақпарат электронды және баспа БАҚ, әлеуметтік желілер арқылы таратылды. Бүгінгі күні чатта 7,7 мыңнан астам қатысушы тіркелді.

Бұдан басқа, 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасын іске асыру мақсатында ата-аналар үшін балаларды интернет желісіндегі зиянды ақпараттан қорғау бойынша арнайы ақпараттық курс әзірленді.

Курс БАҚ арқылы таратылады, облыстардың, Алматы, Шымкент және Нұр-Сұлтан қалаларының білім беру мекемелерінде ата-аналармен түсіндіру әңгімелері, балалардың интернет-технологияларды қауіпсіз пайдалану мәселелері бойынша интерактивті сабақтар мен профилактикалық әңгімелер жүргізіледі.

Жалпы, біздің елімізде қабылданып жатқан шаралар ақпараттық контенттің жастарға деструктивті ықпалының алдын алу және қарсы іс-қимыл мәселелерінде халықаралық тәжірибеге сәйкес келеді.

Ақпараттық технологиялардың серпінді дамуын және осы бағыттағы қауіптердің тұрақты эволюциясын ескере отырып, мемлекеттік органдар балалардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі қосымша шаралар бойынша жұмыс жүргізуде.

Бұдан басқа, интернет-ресурстар контентін және сілтемелерді мониторингілеу және құқықтық бағалау бойынша Мемлекеттік органдардың өзара іс-қимыл тетігі жолға қойылған, ол мемлекеттік органдардың Қазақстан Республикасының телекоммуникация желілерінде заңнамасының талаптарын сақтау мәселелері бойынша өзара іс-қимыл қағидалары негізінде құрылады.

Ақпараттық кеңістіктің мониторингінің процесінің тиімділігін арттыру, сондай – ақ Қазақстан Республикасының заңдарында тыйым салынған ақпаратты қамтитын материалдардың таралуына қарсы іс-қимыл жасау мақсатында 2018 жылғы желтоқсанда өнеркәсіптік пайдалануға енгізілген

«Ұлттық ақпараттық кеңістіктің автоматтандырылған мониторингі» жүйесінің (бұдан әрі – «ТҚЖТҒЗИ» АЖ) жобасы іске асырылуда.

Сонымен қатар, орталық, жергілікті, құқық қорғау және арнайы мемлекеттік органдар арасындағы Интернет желісінде деструктивті материалдарды анықтау бойынша өзара іс-қимылды үйлестіруді қамтамасыз ету үшін 2019 жылы «Киберқадағалау» ақпараттық жүйесі іске қосылды.

Балалардың құқықтарын қорғау бойынша кең ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізуге көп көңіл бөлінеді.

Республикалық телеарналар эфирінде осы тақырып бойынша өзекті мәселелер «Большие новости», «Портрет недели» («КТК»), «Интервью», «Сұхбат» («Хабар 24»), «Online», «Біздің назарда», «Bilim» («Хабар»), «BASTY TAQYRYP», «Shańyraq» («Qazaqstan») және т. б. сияқты танымал бағдарламалар аясында талқыланады:

Балалардың ақпараттық қауіпсіздігі жөніндегі ақпаратты топ интернет-ресурстарда кеңінен тарату қамтамасыз етіледі (*inform.kz, zakon.kz, tengrinews.kz, bnews.kz, nur.kz, today.kz*).

Интернетте мәндік жарнамаларды және балалардың күмәнді мазмұндағы Интернет ресурстарына көшу үшін жолданатын баннерлерді бұзаттауды іске асыру бойынша.

Ғаламтордағы мәндік жарнамаға және баннерлерге балалардың күмәнді мазмұн ресурстарына көшуінен, сондай-ақ сайттардың мониторингі мен статистикасына арналған бағдарламаны іске асырудан, "қауіпсіз іздеу" функциясын орнатудан, электрондық ресурстарды морфологиялық талдау арқылы Интернет желісінің салықсыз ықпалынан қорғаудың қосымша деңгейін орнатудан шектеу мәселесі бойынша бүгінгі күні Интернет желісінде жұмыс істеу кезінде тәуекелдерді азайтуға мүмкіндік беретін құралдардың кең ассортименти бар екенін хабарлаймыз. Мұндай құралдарға арнайы бағдарламалар мен жағымсыз интернет-ресурстарды бұзаттау сервистері жатады: SkyDNS, Яндекс.DNS, Parental Control Bar, Norton Online Family және басқа қауіпсіз іздеу жүйелері, интернет-шолғыштарға енгізілген.

Сондай-ақ, қазақстандық байланыс операторларымен өзара іс - қимыл кезінде құрылғыдағы жағымсыз интернет-ресурстарға қолжетімділікті шектеуге мүмкіндік беретін арнайы тарифтер мен қызметтер әзірленді, мысалы, «Билайн» – «Қауіпсіз интернет», «Актив» тарифі – «Ата-ана бақылауы» қызметі. Мұндай қызметті қосқан кезде мобильді интернет-трафик балаларға арналған жағымсыз контенті бар сайттарға қолжетімділікті шектейтін арнайы кіру нүктесі арқылы өтеді.

Сонымен қатар, халықаралық тәжірибе бақылаудың ең кең тараған және пәрменді түрлерінің бірі – балалардың қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалануына, оның ішінде балалардың интернетте өткізетін уақытын шектеуге, арнайы тарифтерді сатып алуға және аталған бағдарламалық шешімдерді балалардың гаджеттеріне орнатуға ата-аналарды белсенді тарту және қатысу болып табылады.

Осыған байланысты барлық білім беру ұйымдары балалардың интернет-қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша ата-аналармен түсіндірме жұмыстарын жүргізуде.
